

सूर्योदय नगरपालिकाको उपभोक्ता हित संरक्षण ऐन, २०७८

प्रस्तावना : उपभोक्ताको स्वास्थ्य, सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न, उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, परिमाण एवं मूल्यको अनियमितताबाट उपभोक्ता वर्गलाई संरक्षण प्रदान गरी उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुण वा उपयोगिता घटाउन वा झिक्न नपाउने व्यवस्था गर्न, एकाधिकार एवं अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापद्वारा मूल्य अभिवृद्धि तथा बजार नियन्त्रण हुन सक्ने अवस्थालाई रोक्न र उपभोग्य वस्तु वा सेवाको उपयोगिता एवं प्रयोग सम्बन्धी झुट्टा तथा भ्रमात्मक प्रचार प्रसार हुन नदिई सुरक्षित तथा गुणस्तरयुक्त उपभोग्य वस्तु वा सेवाको बिक्री वितरण, निकासी, पैठारी र सञ्चय सम्बन्धी व्यवस्था गर्न तथा उपभोक्तालाई पर्ने मर्काको विरुद्ध उपचार दिलाउने निकायको स्थापना गरी उपभोक्ताको हक, हित र अधिकारको संरक्षण गर्ने व्यवस्था गर्न वान्छनीय भएकोले, नेपालको संविधान धारा २२६ र स्थानिय सरकार संचालन ऐन, ०७४ को दफा १०२ बमोजिम सूर्योदय नगरपालिकाको नगरसभाबाट यो ऐन पारित भई लागू गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनकोनाम “सूर्योदय नगरपालिकाको उपभोक्ता हित संरक्षण ऐन, २०७८” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, –

(क) “उपभोक्ता” भन्नाले कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा उपभोग वा प्रयोग गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्छ ।

(ख) “उपभोक्ता हित संरक्षण समिति” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भएको उपभोक्ता संरक्षण परिषद् सम्झनु पर्छ ।

(ग) “क्षतिपूर्ति समिति” भन्नाले दफा २३ बमोजिम गठन भएको क्षतिपूर्ति समिति सम्झनु पर्छ ।

(घ) “उपभोग्य वस्तु” भन्नाले उपभोक्ताले उपभोग वा प्रयोग गर्ने वस्तु वा वस्तुहरूको सम्मिश्रणबाट बनेको पदार्थ सम्झनु पर्छ र सो शब्दले उपभोग्य वस्तुको निर्माणमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, रङ, सुगन्ध वा रसायनलाई समेत जनाउँछ ।

(ङ) “नगरपालिका” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(च) “प्रमुख” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

(छ) “उप-प्रमुख” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाको नगर उप-प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

(ज) “प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।

(झ) “निरीक्षण अधिकृत” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाबाट मनोनित यस ऐनको दफा १४ बमोजिम अधिकृत कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।

- (ज) “सेवा” भन्नाले कुनै कामको निमित्त कुनै पनि किसिमको सेवा शुल्क वा प्रतिफल लिई प्रदान गरिएको श्रम, सुविधा वा परामर्श सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “उत्पादन” भन्नाले उपभोग्य वस्तु बनाउने, तयार गर्ने, प्रसोधन गर्ने, परिणतगर्ने, प्याकिङ्ग गर्ने, पुनः प्याकिङ्ग गर्ने, एसेम्बलिङ्ग गर्ने वा लेबल लगाउने प्रक्रिया वा सो सम्बन्धमा अपनाईने सम्पूर्ण वा कुनै प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “लेबल” भन्नाले उपभोग्य वस्तु वा उपभोग्य वस्तु राखिएको भाँडामा लेखिएको, छापिएको, लिथो गरिएको, चिन्ह लगाइएको, इम्बोर्स गरिएको, समावेश गरिएको वा अन्य कुनै किसिमले देखाइएको ट्याग, चिन्ह, तस्वीर वा अन्य विवरणात्मक वस्तु सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप” भन्नाले कुनै पनि उपभोग्य वस्तु वा सेवाको वास्तविक गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल ढाँचा वा बनावट आदि ढाँटी वा झुक्याई त्यस्तो उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण वा प्रदान गर्ने, अन्यव्यक्तिले उत्पादन गरेको उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल, ढाँचा, बनावट आदीमा असर पारी बिक्री वितरण गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “कमसल उपभोग्य वस्तु” भन्नाले देहायको कुनै अवस्थाको उपभोग्य वस्तुसम्झनु पर्छ :
- (१) दफा ११ बमोजिम निर्धारित गरिएको गुणस्तरभन्दा कम्ती हुने गरी हुनपर्ने पदार्थको परिमाण घटाइएको वा अर्को कुनै पदार्थको सम्मिश्रण गरिएको,
- (ण) “बिक्रेता” भन्नाले थोक वा खुद्रा रूपमा उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण गर्ने व्यक्ति, सरकारी वा गैर सरकारी संस्था वा सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (त) “प्रयोगशाला” भन्नाले उपभोग्य वस्तुको शुद्धता, पूर्णता वा गुणस्तर परीक्षण गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएको नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त निकाय सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (२) स्वास्थ्यलाई हानिकारक हुने गरी सडेको, गलेको वा फोहोरमैला वा विषादी अवस्थामा राखिएको वा तयार गरिएको वा कुनै रसायन, रङ वा बास्ना प्रयोग गरिएको,
- (३) केही वा सम्पूर्ण भाग कुनै रोगी वा रोगकारक पशु, पंक्षी वा हानिकारक वनस्पतिबाट बनाइएको,
- (४) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम जारी गरिएको आदेशमा तोकिएको न्यूनतम आवश्यक गुणस्तरभन्दा घटेको वा अधिकतम गुणस्तर तोकिएकोमा सो भन्दा बढेको ।

३. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन: (१) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा नीति निर्माण गर्न तथा उपभोक्ताको हक हितका सम्बन्धमा सूर्योदय नगरपालिकालाई सुझाव दिन साथै यस ऐन कमोजिमका अन्य काम कारवाही गर्नको लागि एउटा उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन हुनेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहाय बमोजिमका पदाधिकारीहरु रहने छन्:—
- (क) नगर उप प्रमुख – अध्यक्ष
- (ख) स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख – सदस्य
- (ग) कृषि शाखा – सदस्य
- (घ) प्रतिनिधी जिल्ला प्रशासन कार्यालय, – सदस्य
- (ङ) स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघले तोकेको प्रतिनिधी – सदस्य
- (च) उपभोक्ताको हक हितसँग सम्बन्धीत गैरसरकारी संस्थाबाट नगर कार्यपालिकाले मनोनित तगरेको प्रतिनिधि तीनजना – सदस्य
- (छ) उपभोक्ताको हक हितसँग सम्बन्धीत क्षेत्रमा कार्यरत महिलाहरु मध्येबाट नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको महिला प्रतिनिधि दुईजना – सदस्य
- (ज) स्थानीय संचारकर्मीहरुमध्येबाट १ जना–सदस्य
- (झ) नगर प्रमुखले तोकेको कर्मचारी १ जना – सदस्य
- (ञ) नगरपालिकाको सामाजिक विकास शाखा प्रमुख वा निरीक्षण अधिकृत – सदस्य सचिव
- (३) उपदफा (२) को खण्ड (ज) र (झ) बमोजिम मनोनीत सदस्यहरुको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ र निजहरु एक अवधिको लागि पुनः मनोनीत हुन सक्नेछन्।
- (४) परिषद्का अध्यक्ष तथा सदस्यहरुले नगर कार्यपालिकाले तोकीदिए वमोजिम बमोजिमको बैठकभत्ता पाउनेछन् ।

४. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण, आपूर्ति व्यवस्था र उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य, गुणस्तर, शुद्धता सम्बन्धी विषयमा नगर कार्यपालिकालाई सुझाव दिने ।
- (ख) उपभोक्तालाई उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सम्बन्धमा सुरक्षित गराउन त्यस्ता वस्तु तथा सेवाको गुणस्तरका सम्बन्धमा जानकारी गराउन उपभोक्ताको हक हित सम्बन्धी सूचनाहरु प्रचार प्रसार गर्ने, गराउने ।
- (ग) उपभोक्तालाई उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य, गुण, परिमाण, शुद्धता तथा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापका सम्बन्धमा सूचित गर्ने/गराउने ।
- (घ) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने-गराउने ।
- (ङ) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण सम्बन्धमा भइरहेका नीती परिवर्तन गर्ने वा नयाँ नीति बनाउने सम्बन्धमा नगर कार्यपालिकालाई सुझावहरु प्रधान दिने ।
- (च) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सूचनाहरु अद्यावधिक राख्ने तथा राख्न लगाउने ।

(छ) उपभोक्ताका अधिकारहरूको अनुगमन गर्ने/गराउने र अनुगमन गर्दा देखिएका त्रुटीहरूको सुधार गर्न नगर कार्यपालिकालाई सुझाव दिने ।

(ज) नेपाल सरकारले तोकिदिए बमोजिमका काम गर्ने, गराउने ।

(झ) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा उपयुक्त सम्झौता अन्य काम गर्ने, गराउने ।

५. समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि: (१) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) समितिको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तीमा पचास प्रतिशतभन्दा बढीसदस्यहरू उपस्थित भएमा परिषद्को बैठकका लागि गणपूर्क संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(३) समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा सदस्यहरूले आफूमध्येबाट छानेको व्यक्तिले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(४) समितिको निर्णय समितिको सदस्य-सचिवद्वारा प्रमाणित गरिनेछ ।

(५) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

६. उपभोक्ताको अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन: (१) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्ने प्रयोजनको निमित्त प्रत्येक उपभोक्तालाई देहायका अधिकारहरू प्राप्त हुनेछन्:-

(क) जीउ, ज्यान, स्वास्थ्य तथा सम्पत्तिमा हानी पुर्‍याउने उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको बिक्री वितरणबाट सुरक्षित हुन पाउने अधिकार,

(ख) अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापबाट सुरक्षित हुनको निमित्त उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य, गुण, परिमाण, शुद्धता, गुणस्तर आदि बारे सूचित हुने अधिकार,

(ग) यथासम्भव प्रतिस्पर्धात्मक मूल्यमा उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको छनौट गर्न पाउने अवसरमा विश्वस्त हुने अधिकार,

(घ) उपभोक्ताको हक हित संरक्षणका सम्बन्धमा उपयुक्त निकायबाट सुनुवाई हुन्छ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुने अधिकार,

(ङ) अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापबाट उपभोक्ताहरूमा हुने शोषण तथा मर्काको विरुद्ध सुनुवाई र क्षतिपूर्ति पाउने अधिकार, र

(च) उपभोक्ता शिक्षाको अधिकार ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित उपभोक्ताको अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने वातावरणको सृजना गर्नको निमित्त कार्यपालिकाले समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिनेछ ।

७. माग, आपूर्ति र मूल्यमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न नहुने : कसैले पनि कुनै व्यक्तिसँग मिली देहायका कुनै काम

गरी कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको माग, आपूर्ति वा मूल्यमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न हुदैन :-

(क) कुनै उपभोग्य वस्तुको लागि चाहिने कच्चा पदार्थको कोटा निर्धारण गरी वा कुनै उपभोग्य वस्तुको उत्पादन घटाउन वा त्यस्तै अन्य कुनै काम गरी,

(ख) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा सञ्चित गरी वा अन्य तवरले कृत्रिम अभाव सृजना गरी वा निर्धारित समय वा स्थानमा मात्र त्यस्तो वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण गर्ने गरी वा त्यस्तै अन्य कुनै काम गरी ।

८. उपभोग्य वस्तु वा सेवाको आपूर्तिलाई व्यवस्थित तथा नियन्त्रित गर्ने सम्बन्धी

व्यवस्था: (१) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्नको निमित्त उपभोग्य वस्तु वा सेवाको आपूर्तिलाई व्यवस्थित, नियन्त्रित तथा

नियमित गर्न नगरपालिकाले देहाय बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्नेछ :-

- (क) उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, मूल्य निर्धारण र आपूर्ति व्यवस्था सम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने,
  - (ख) उपभोक्ताको हक हितमा प्रतिकूल असर पार्ने किसिमका एकाधिकार तथा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापलाई अनुगमन, रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा कार्य योजना बनाई उक्त कार्य योजना कार्यान्वयन गर्ने,
  - (ग) देश भित्र खपत हुने उपभोग्य वस्तुको माग र आपूर्ति स्थितिको विश्लेषण तथा समीक्षा गर्ने,
  - (घ) उपभोग्य वस्तुको उत्पादक, बिक्रेता वा वितरकहरूले अवाञ्छित तरिकाले गरेको मूल्य वृद्धिलाई रोक्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
  - (ङ) उपभोग्य वस्तुको कृत्रिम वा अनुपयुक्त तवरले अभाव सृजना गर्ने किसिमका अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापलाई निरुत्साहित गर्ने ।
- (२) उपभोक्ताको हक हित संरक्षण, आपूर्ति व्यवस्था नियमित र उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य एवं गुणस्तर नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

९. उपभोग्य वस्तुमा उल्लेख गर्नुपर्ने कुराहरू : उत्पादकले उपभोग्य वस्तुको लेबलमा देहायका कुराहरू अनिवार्य रूपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ :-

- (क) उत्पादकको नाम, ठेगाना र उद्योगको दर्ता नम्बर ।
- (ख) खाद्य पदार्थ र औषधि जस्ता उपभोग्य वस्तुमा उक्त वस्तुको मिश्रण, त्यसको परिमाण र तौल ।
- (ग) गुणस्तर निर्धारण भएको उपभोग्य वस्तुमा सो वस्तुको गुणस्तर
- (घ) उपभोग्य वस्तु उपभोग गर्ने तरिका र सो वस्तु उपभोग गरेबाट हुन सक्ने प्रभाव ।
- (ङ) मानव स्वास्थ्यलाई हानी पुऱ्याउन सक्ने पदार्थहरूको लेबलमा चेतनामूलक सन्देश, चित्र वा चिन्हको प्रयोग
- (च) उपभोग्य वस्तुको मूल्य, ब्याच नम्बर, उत्पादन मिति र उपभोगको म्याद सकिने मिति ।
- (छ) इलेक्ट्रोनिक, हार्डवेयर तथा यान्त्रिक जस्ता उपभोग्य वस्तुमा सो वस्तुको ग्यारेण्टी, ग्यारेण्टी मिति तथा अन्य आवश्यक कुराहरू ।

(ज) प्रज्वलनशील, दुर्घटनाजन्य वा सजिलैसाँग टुटफुट हुन सक्ने उपभोग्य वस्तुमा सोवस्तुको सुरक्षाको लागि अपनाउनु पर्ने कुराहरू ।

(झ) तोकिए बमोजिमका अन्य कुराहरू ।

१०. उपभोग्य वस्तु वा सेवाको सम्बन्धमा गर्न नहुने काम: कसैले पनि कुनै उपभोग्यवस्तु वा सेवाको सम्बन्धमा देहायका कुनै काम गर्न, गराउन हुँदैन :-

(क) कमसल उपभोग्य वस्तुको उत्पादन, बिक्री वितरण वा निकासी पैठारी गर्न ।

(ख) उपभोक्तालाई झुक्याउने गरी कुनै उपभोग्य वस्तुको नक्कल गर्न ।

(ग) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवालार्ई अर्को उपभोग्य वस्तु वा सेवा हो भनी वा निम्नस्तरको उपभोग्य वस्तु वा सेवालार्ई उच्चस्तरको उपभोग्य वस्तु वा सेवा हो भनी ढाँटी वा झुक्याई बिक्री वितरण गर्न ।

(घ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको प्रयोग, उपयोगिता वा प्रभावकारिताको सम्बन्धमा झुट्टा वा भ्रामात्मक प्रचार प्रसार वा विज्ञापन गर्ने किसिमले अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गर्न ।

(ङ) उपभोक्ताको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने किसिमका उपभोग्य वस्तु वा सेवाको उत्पादन वा बिक्री वितरण गर्न ।

(च) तोकिए बमोजिमका अन्य कामहरू गर्न ।

११. उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्त निर्धारण: (१) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवामा कुनै पदार्थको गुणस्तर वा मात्रा कुन परिधि भित्रको हुनु पर्नेछ भन्ने कुराको निर्धारण भएको रहेछ भने नेपाल सरकारले त्यस्तो वस्तु वा सेवाको गुणस्तरको निर्धारण तोकिए बमोजिमको प्रक्रियापूरा गरी गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर निर्धारण गरिएको कुराको सूचना नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

१२. मूल्य सूची राख्नु पर्ने : बिक्रेताले बिक्री वितरण गर्ने प्रत्येक उपभोग्य वस्तुको थोक र खुद्रा मूल्य स्पष्ट रूपमा अंकित मूल्य सूची बिक्री स्थलमा सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नुपर्नेछ ।

१३. नगरपालिकाले जाँचबुझ र निरीक्षण गर्न सक्ने: (१) कसैले उपभोक्ताको हक हितमा प्रतिकूल असर पार्ने किसिमले अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गरिरहेको एकाधिकार कायम गरी वा अन्य कुनै तरिकाद्वारा उपभोग्य वस्तु वा सेवाको मूल्य तथा आपूर्ति व्यवस्थालार्ई प्रभावित पार्ने काम गरिरहेको वा कमसल उपभोग्य वस्तुको उत्पादन वा बिक्री वितरण गरिरहेको वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत काम कार््यबाही भइरहेकोछ भन्ने विश्वास हुने मनासिव कारण भएका नगरपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ र निरीक्षण गर्न, गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जाँचबुझ र निरीक्षणबाट दोषी देखिएका उत्पादक, डिलर, एजेण्ट, बिक्रेता, व्यक्ति वा संस्थालाई प्रचलित कानूनबमोजिम आवश्यक कार्यवाहीको प्रक्रिया अगाडी बढाउन सक्नेछ ।

१४. निरीक्षण अधिकृत तोक्न सक्ने : (१) नगरपालिकाले प्रचलित कानून वा यस ऐन वा तोकिएबमोजिमको बजार अनुगमन, अनुसन्धान तहकीकात लगायतको काम गर्न कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई निरीक्षण अधिकृतको रूपमा नियुक्त गर्न वा खटाउन सक्नेछ ।

(२) निरीक्षण अधिकृतको पदमा नियुक्ति हुने व्यक्तिको योग्यता सम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१५. निरीक्षण अधिकृतको काम कर्तव्य र अधिकार : (१) निरीक्षण अधिकृतको काम कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ ।

क) उपभोग्य बस्तुको उत्पादन, विक्री/ वितरण गर्ने वा कुनै सेवा प्रदान गरेको ठाँउमा प्रवेश गर्ने

ख) उपभोग्य वस्तुको उत्पादन विक्री/ वितरण वा सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिसंग आवश्यक विवरण वा जानकारी लिने ।

ग) उपभोग्य वस्तुको उत्पादन विक्री/ वितरण वा सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिसंग वा सोसंग सम्बन्धीत अन्य व्यक्तिसंग आवश्यक बयान लिने ।

घ) कुनै उपभोग्य बस्तुको परीक्षण गर्न आवश्यक देखिएमा आवश्यक पर्ने परिमाणमा नमुना लिई प्रयोगशालामा परीक्षण गर्न लगाउने ।

ङ) कुनै उपभोग्य बस्तु वा सेवाको तत्काल उत्पादन) विक्री वितरण वा सेवा प्रदानमा रोक लगाउन आवश्यक देखिएमा सो रोक लगाउने ।

च) कुनै उपभोग्य बस्तुको परीक्षण गर्न आवश्यक देखिएको कारणबाट त्यसको परीक्षणको लागि नमुना लिइएकोमा प्रयोगशालाबाट नमुनाको परीक्षण भई नआएसम्मको लागि त्यस्ता बस्तुको विक्री वितरणमा रोक लगाउने ।

छ) निरीक्षण वा जाँचबुझको सिलसिलामा उत्पादक वा बिक्रेतालाई तत्काल कुनै आदेश उपयुक्त देखिएमा सो आदेश दिने ।

ज) आवश्यकतानुसार अनुगमनका क्रममा उत्पादनस्थल, गोदाम र पसलको खानतलासी गर्ने ।

झ) तोकिएबमोजिमको अन्य कार्य गर्ने ।

१६. निरीक्षण अधिकृतले अपनाउनुपर्ने कार्यविधि: निरीक्षण अधिकृतले निरीक्षण जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि प्रचलित कानून बमोजिम वा तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१७. कसुर र जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था: (१) कसैले देहायको कामकार्यवाही गरे/गराएमा यस ऐनअन्तर्गतको कसुर गरेको मानिनेछ

क) यस ऐन बमोजिम दर्ता अनुमति नलिई कारोबार सञ्चालन गरे/ गराएमा ।

ख) नवीकरण नगरी कारोबार सञ्चालन गरे/ गराएमा ।

- ग) गुणस्तर वा मापदण्ड पुरा नगरी कारोबार सञ्चालन गरे/ गराएमा ।
- घ) अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गरे/ गराएमा ।
- ङ) तोकिएभन्दा बढी बजार मूल्य कायम गरी विक्री वितरण गरे /गराएमा ।
- च) कसैले पनि कृतिम अभावको सिर्जना, कृत्रिम मूल्य वृद्धि र नाफाखोरी जस्ता कार्य गरे/ गराएमा ।
- छ) नगरपालिका क्षेत्रभित्र बस्तु वा सेवाको व्यापार व्यवसाय गर्दा दर्ता वा अनुमति प्राप्त गरेको स्थलमा बाहेक अन्यत्र सेवा सञ्चालन तथा बस्तुको बिक्री वितरण गरे गराएमा ।
- ज) सेवा प्रदायकले तोकिएको स्थल बाहेक अन्यत्र वा निषेधित क्षेत्रमा सेवा वा बस्तुको बिक्री वितरण गरे/ गराएमा ।
- झ) सेवा प्रदायकले वातावरण स्वच्छ र सफा नराखेमा ।
- ञ) तोकिएको अधिकतम मूल्य भन्दा बढी हुने गरी बस्तु वा सेवा बिक्री गर्न गरे / गराएमा ।
- ट) गुणस्तरहीन बस्तु र सेवाको उत्पादन, पैठारी तथा बिक्री वितरण गरे / गराएमा ।
- (२) कसैले दफा १७(१)बमोजिम कसुर गरे गराएमा कसुरको मात्रा हेरी निरीक्षण अधिकृतले देहाय बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ।
- क) खण्ड "क", "ग" र "ङ" बमोजिम कसुर गर्ने वा गराउनेलाई १ हजार रुपैयाँ देखि २५ हजार रुपैयाँसम्म ।
- ख) खण्ड "ख", "छ", "ज" र "झ" बमोजिम कसुर गर्ने वा गराउनेलाई १ हजार रुपैयाँ देखि २५ हजार रुपैयाँसम्म ।
- ग) खण्ड "घ", "च", "ञ" र "ट" बमोजिम कसुर गर्ने वा गराउनेलाई १५ हजार रुपैयाँ देखि २ लाख रुपैयाँसम्म ।
- (३) निपरीक्षण अधिकृतले यस दफा बमोजिम जरिवाना गर्नुपर्ने कारण र जरिवाना गरेको रकम लगायतको सम्पूर्ण विवरण खुलाई ३ दिनभित्र समितिलाई जानकारी गराउनु पर्ने छ ।
- (४) उपदफा (२) बमोजिम जरिवाना गर्ने गरी निर्णय भएको मितिले ७ दिनभित्र सो जरिवाना नतिर्ने / नबुझाउने प्रदायक विरुद्ध निरीक्षण अधिकृतले देहायको कार्य गर्न सक्नेछ ।
- क) जरिवाना भएको रकम नबुझाएसम्म त्यस्तो बस्तु वा सेवाको शिलबन्दी गरी राख्ने ।
- ख) जरिवाना भएको रकम नबुझाएसम्म त्यस्तो बस्तु वा सेवाको उत्पादन, ढुवानी, पैठारी वा बिक्री गर्ने अन्य बस्तु समेत रोक्का राख्ने ।
- (५) यस दफा बमोजिम निरीक्षण अधिकृतले गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा निर्णय भएको मितिले १५ दिनभित्र जिल्ला अदालतसमक्ष पुनरावेदन गर्न सक्ने ।
- (६) अन्य दफाहरूमा जेसुकै कुरा लेखिए पनि यस ऐन बमोजिम बजार अनुगमनका क्रममा गम्भिर प्रक्रितिको कसुरमा बाहेक कम जरिवाना हुन सक्ने सामान्य प्रक्रितिका कसुरमा कसुरदारले कसुर स्वीकार गरी सुधार गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको अवस्थामा समिति, बजार

अनुगमन समिति वा निरीक्षण अधिकृतले एउटा प्रदायकलाई फरक-फरक प्रक्रितिको कसुरमा गरी बढीमा २ पटकसम्म सुधार गर्ने मौका प्रदान गरी कार्यवाही स्थगन गर्न सकिनेछ ।

१८. सजाय सम्बन्धी अन्य व्यवस्था: (१) माथि उल्लिखित जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था बाहेकको कसुरमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम सजाय हुनेछ ।

(२) यस ऐन बमोजिम गरिएको जरिवानाले प्रचलित कानून बमोजिम सजाय गर्न बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

१९. निरीक्षण अधिकृतले निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्न सक्ने: (१) कुनै ठाउँमा सुरक्षित, असरयुक्त वा गुणस्तर नभएको उपभोग्य वस्तुको उत्पादन वा बिक्री वितरण भइरहेको वा सेवा प्रदान गरेको वा ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत कुनै काम कामकार्यवाही भइरहेको छ भन्ने विश्वास हुने मनासिब कारण भएमा निरीक्षण अधिकृतले त्यस्तो ठाउँमा निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा सुरक्षित, असर युक्त वा गुणस्तर नभएको उपभोग्य वस्तुको उत्पादन वा बिक्री वितरण भइरहेको वा सेवा प्रदान गरेको वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत काम कार्यवाही भइरहेको देखिएमा निरीक्षण अधिकृतले त्यस्तो उपभोग्य वस्तुको तोकिए बमोजिम नमूना लिई तोकिएको अवधिको लागि यस्तो उपभोग्य वस्तुको उत्पादन वा बिक्री वितरण गर्न वा सेवा प्रदान गर्न रोक लगाउनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निरीक्षण अधिकृतले गरेको काम कार्यवाही सम्बन्धी प्रतिवेदन तीन दिनभित्र नगर प्रमुख समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) निरीक्षण अधिकृतले निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(५) निरीक्षण अधिकृतको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तथा निरीक्षण अधिकृतलेदिएको प्रतिवेदन कार्यान्वयन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२०. उपभोग्य वस्तुको परीक्षण: निरीक्षण अधिकृतले दफा १५ बमोजिम लिएको उपभोग्य वस्तुको नमूना परीक्षणको लागि तोकिएको अवधिभित्र प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ ।

२१. कमसल उपभोग्य वस्तु जफत हुने: दफा १६ बमोजिम परीक्षणको लागि पठाइएको उपभोग्य वस्तुको नमूना प्रयोगशालामा परीक्षण हुँदा कमसल उपभोग्य वस्तु ठहरिएमा सम्बन्धीत उपभोग्य वस्तुहरू जफत गरिनेछ ।

२२. कार्वाहीको लागि सिफारिस गर्ने: उपभोक्ता संरक्षण समिति वा निरीक्षण अधिकृतबाट अनुगमन, निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा माथि उल्लिखित दफा ७,९ र दफा १० कसुर गरेको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम सप्रमाण सहित सम्बन्धीत निकायमा कार्वाहीको लागि सिफारिस गरिनेछ ।

२३. नेपाल सरकार वादी हुने : यस ऐन अन्तर्गतको मुद्दा नेपाल सरकार वादी हुनेछ ।

२४. क्षतिपूर्तिको दाबी गर्न सक्ने: यस ऐनको विपरीत हुने गरी उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण वा प्रदान गरेको कारणबाट कुनै उपभोक्तालाई कुनै पनि किसिमको हानी नोक्सानी हुन गएमा त्यस्तो उपभोक्ताको तर्फबाट कुनै उपभोक्ता संस्थाले त्यस्तो उपभोग्य वस्तु वा सेवा बिक्री वितरण वा प्रदान गर्ने व्यक्तिबाट क्षतिपूर्ति भराई पाउँभनी न्यायीक समिति समक्ष त्यसरी हानी नोक्सानी पुगेको पैतिस दिनभित्र उजुरी गर्न सक्नेछ ।
२५. क्षतिपूर्ति दिलाउने: दफा २४ बमोजिम क्षतिपूर्तिको निमित्त परेको उजुरी उपर छानबिन गरी उपभोक्तालाई हानी नोक्सानी पुन गएको ठहर गरेमा हानी नोक्सानीको आधारमा क्षतिपूर्ति बापतको रकम उपभोक्ता वा निजको हकवालालाई दिलाउनेछ ।
२६. पुनरावेदन: दफा २५ बमोजिम गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले सो निर्णय भएको मितिले पैतीस दिनभित्र सम्बन्धीत पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।
२७. प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन सकिने: यस ऐन बमोजिम कसुर ठहरिने काम कार्यवाही अन्य प्रचलित कानून अन्तर्गत पनि कसुर ठहरिने रहेछ भने उक्त प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन यस ऐनले बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।
२८. उपसमिति गठन गर्न सक्ने: (१) यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि नगरपालिकाले वा समितिले आवश्यक उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित उप-समितिहरूको काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधि नगर कार्यपालिकाले वा समितिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२९. अधिकार प्रत्यायोजन: नगर कार्यपालिका वा समितिले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारहरूमध्ये आवश्यकताअनुसार केही अधिकार दफा २८ बमोजिम गठित उपसमिति वा कुनै कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
३०. नियम बनाउन सक्ने: यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि नगरपालिकाले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।
३१. संसोधन : यस ऐनमा भएको व्यवस्था समय सापेक्षा संसोधन गर्न सक्ने छ ।
३२. बचाऊ तथा खारेजी : (१) नगरपालिकाको तर्फबाट उपभोक्ता हक हित र अधिकारको संरक्षणको सम्बन्धमा यस अधि भए गरेको सम्पूर्ण काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।
(२) यस ऐनमा भएको कुनै पनि व्यवस्था नेपालको संविधान तथा अन्य संघ तथा प्रदेश कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म बदर भागी हुनेछ ।

२५. **अधिकार प्रत्यायोजन:** नगर कार्यपालिका वा समितिले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार दफा २७ बमोजिम गठित उपसमिति वा कुनै कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्नसक्नेछ ।

२६. **नियम बनाउन सक्ने:** यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि नगरपालिकाले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ।

२७. **संसोधन :-** यस ऐनमा भएको व्यवस्था समय सापेक्षा संसोधन गर्न सक्ने छ ।

२८. **बचाऊ तथा खारेजी :-** १) नगरपालिकाको तर्फबाट उपभोक्ता हक हित र अधिकारको संरक्षणको सम्बन्धमा यस अधि भए गरेको सम्पूर्ण काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिने छ । (२) यस ऐनमा भएको कुनै पनि व्यवस्था नेपालको संविधान तथा अन्य संघ तथा प्रदेश कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म बदर भागी हुनेछ ।